

crisisdagen, re n) had-ke strijders gesust door telijk leuze: le uit onzen 1. Ze is óók e t f o r-

ij n, alsof Amersfoort" ige bezwaar goeds heb-warm voel dat het niet

ceeren"; b) het ons zoo dienen kon middel om te uitwendigen che congres

woordenboek door storm bij „forcee-„la was a!"; een geweld, e f t, maar de verwoest. De kerk ie; want zij satraal), dat schelijke wa- heeft. Daar- verboden; (sing door- EN (die ge- woord naar e nu? Cura- erden: deug- helpen ze vou het (af- ke kwesties niet winnen, at volk, dat len de kwes- del" van de ving", d.w.z. sporten sug- argumenten, oppen, maar at ge bezwe- nder schrif- then gesteld; n tekst door (erbos er na- ze waren; gegeven, de net onjuiste besloten ver- deling gege- poging, om erlezen, door rken te la- alles in een e feiten zich zeg nu maar geboden voor ubliek moes- vergeten te bedóelen loek der ker-

neen. „Een EREN". Niet Zijnen Geest rdaad in een G o d toe- lervan afhan- ean ge- anders dan n recht, dat briefjes van dominees, en deliden) Apel- dan van de wen) en van zoo iets wá- geit sparen, n bok, opdat en spelen, en den ons aan telijke?) feit g van K. S., et werk van een lid der te gaan gel- m geen „ja", en omdat we aee onzerzijds oudig „neen" ; neiging, om

op die dwaze en ongeestelijke vragen bescheid te ge- ven met het ééne regeltje: op uw vijf vragen antwoord ik: neen, neen, neen, neen, neen. En sindsdien hebben we in Den Haag vergaderd; en gezegd, 11 Aug. 1944, loop niet met een dollen kop uit de kerk, forceer niet, want ge hebt een roeping. Plaats uw kerkeraad, even- tueel classis, voor de feiten, bedien tegenover die feiten Gods Woord, en..... houd u daaraan, zonder rechts of links te zien. Gods antwoord was: een zegen, dien niemand onzer had durven verwachten.

ad c) En nu wil ik temidden van het door God opnieuw vergaderde volk hier nog eens openlijk ver- klaren: DAT „NIET FORCEEREN" HEBBEN WE OOK IN AMERSFOORT UITGEROEPEN. Geven we niet de volle kans aan kiesverenigingen en Centraal Comité om Schrift en Belijdenis tegenover ons uit te roepen? Wil iemand onzer soms den Heer Schouten oproepen om zich aan te stellen als in poli- tiek livrei gestoken mentor zijner synode? Of als haar praeadviseur bij voorbaat, en dan on- roepen zijnde? Geen sprake van. Wij forceeren den Heer Schouten nergens toe. Wij weten er geen steek van, of hij voor of anders na terugkeer uit ballingschap zijn geest verenigd heeft met dien van Dijk, Oranje, Hoek, Van Nes, Barkey Wolf, om in verenigd kerkgeweld den Heere openlijk aan te roe- pen voor de bekeering van K. S., dien verdwaasden revolutionair. Wij willen heusch hem niet laten op- draaien voor onze zaakjes. Dat hebben we nog pas getoond ook, toen we als deputaten voor eventuele samenspreking met de synodocraten publiek tot de Ridderbos en de zijnen hebben gezegd: ge wilt dan zoo graag met ons handelen, en ge verzekert, dat ook uw synode de geloovigen wil doen meeleven? welnu, laat ons elkaar dan niet op sleeptouw houden, want dat is de ergste manier, om den WIL te verslapen, maar dan zonder aan 't WOORD met het oog op den concreten toestand ontleende argumenten; helpt dus nu eens eindelijk ons een SITUATIETEKENING mogelijk te maken en laat ons elkaar precies zeggen wat we EIGENLIJK denken en EIGENLIJK willen: ja of neen. De Vellenga van Meppel noemt dit al dadelijk: een duél. Och, och, och. Heeft de synode van 1944 met K. S. soms geduëlleerd?, de Vellenga, toen ze hem vijf keer vroeg met „ja" of „neen" te an- woorden? Geduëlleerd, nadat de kansels op haar ver- zoek voor zijn bekeering God hadden aangeroepen? Ik dacht, dat ze toen een „remedie" toedienen wil- den, en den „broeder" behóuden. Waarom zou tóen „broederhulp" en „kerk-hulp" mogen heeten, wat nu „invitatie tot duél", d.w.z. tot de domste „forceering-van-een-oplossing", heeten moet? Neen, ons aanbod is geweest: laat ons voor God en menschen openlijk zeggen, en allen wien zulks aangaat, met een SALUUT in den Naam van den Heere Zebaoth, doen weten, wát we ten aanzien der scheurings-oorzaken willen, gelooven, en, wat we verwerpen en van de hand wijzen. We hebben dus het KERKELIJK conflict heusch niet in handen van den Heer Schouten gesteld; we kunnen voorloopig dat zelf nog wel af. We willen den Heer Schouten alleen maar, met zijn Centraal Comité, spreken over de GEVOLGEN van het ethisch conflict, dat door de meerderheid der leden van de A.R. Partij ontstaan is. Daardoor ontstaan, dat ze — om maar één ding te noemen — den Heere op syno- daal bevel bidden voor de bekeering van K. S., en er eigenlijk niets meer van meenen. Want tot de duizen- den, die van dat gebed zich hebben losgemaakt, en er tegen in staan te bidden, Zondag aan Zondag, zeg- gen ze: kom, kom, zóó erg was het niet gemeend. En als deze synodalen dan ons wijzen op het woord der synodocratische deputaten (gericht vóór eenige maan- den tot de onze, dus ook tot K. S.) „broeders, ons kárt gaat naar u uit", dan forcee- ren we ons hart niet, en laten het door zoo'n on- bewezen uitspraak óók niet forceeren, gelijk som- migen bij zulke volzinnen de gewoonte hebben. We antwoorden: ge hebt dat zelfde gezegd, weet ge nog, dr Ridderbos, toen ge de kerken gevraagd hebt, te bidden voor de bekeering van K. S., dien scheurmaker. Toen ging, als 't geméend is, uw hart naar hem uit als nooit te voren. Welnu, gaat uw hart nog steeds ZOO en met ZULKE gebeden naar hem uit? Zoo ja, dan noemt gij immers nóg zonde wat wij gehoorzaamheid noemen? Zeg nu eens: ja of neen, bijvoorbeeld op deze vraag, op dater niets geforceerd worde, noch in de kerk, noch in eenige partij of vereniging.

't Is toch zoo eenvoudig, beste menschen. Als de hooge heeren maar nederige knechten willen wezen en dus tot het volk spreken wát ze meenen. Als men ons van „forceeren" spreekt, dan verklaren we: inderdaad, er wordt hevig geforceerd. Maar niet wíj willen de kerkelijke oplos- sing forceeren op den rug der A.R. Partij, maar som- migen willen de oplossing der moeilijkheden van de A.R. Partij forceeren met den rug naar de naakte feiten in kerk en koninkrijk Gods. En als men soms denkt, dat het element van „for- ceeren" gelegen is in de woorden: op korte n t e r m i j n", zie de Amersfoortsche conclusies, dan antwoorden wij: aan den éénen kant beduidt dit een weigering, om op sleeptouw genomen te worden; aan den anderen kant beteekent „kort" iets anders dan „te kort". De vraag, wat „korte" dan wel „lange" termijn moet heeten, hangt samen met de andere vraag: wát v o o r k w e s t i e is aan de orde?

K. S.

OPVOEDING EN ONDERWIS

DE ACHTERGROND VAN EEN RADICALE ONDERWIJSVERNIEUWING. VI.

Gemeenschapsleven.

Hier raken we nu een der kernpunten van 't opvoedingsysteem van Kees Boeke. De Werkplaats zouden we in zekeren zin een gemeenschapschool kunnen noemen. De problemen van de samenleving hebben steeds de intense belangstelling gehad van Boeke.

Tal van jaren heeft hij medegewerkt in verschillen- de bewegingen, waar die problemen werden bestu- deerd. („Society of Friends", de „Fellowship of Re- conciliation", de „Broederschap in Christus", de „Ge- meenschaps-Leiding Bilthoven", de „Beweging voor een Christelijke Internationale".)

In 1936 werd te Utrecht onder voorzitterschap van Boeke een intern. paedagogische conferentie gehou- den waar gesproken werd over: „Leren samenleven".

De Werkplaats te Bilthoven had van meetaf aan de tendenz dienstbaar te zijn aan den opbouw van een nieuwe samenleving. „Met volwassen menschen opge- groeid en gevormd in de oude maatschappij", kan niet zoo maar een nieuwe samenleving worden opgebouwd, „maar het is nodig met de kinderen te beginnen".⁶¹⁾

De kinderen moeten daarom opgroeien in een zich- zelf ordenende gemeenschap, de grondslag voor een nieuwe betere samenleving.

Aan gemeenschapsordening hecht Boeke groote waarde. Er moet bewust naar gestreefd worden de kunst van gemeenschappelijk leven en werken te lee- ren. „De mensheid dreigt te gronde te gaan doordat zij deze kunst niet verstaat". „De kinderen moeten leren: verantwoordelijkheid op zich nemen, initiatief nemen, leiding geven, zodat zij worden voorbereid voor bewust meeleven in het grotere verband".⁶²⁾

Met het oog op het gemeenschapsleven omschrijft Kees Boeke het opvoedingsdoel ook nader als: „De vrije ontplooiing van de enkeling tot innerlijk gebon- den lid van de gemeenschap".⁶³⁾

Enkele uitspraken uit het Referaat „Vernieuwde leiding" etc. (1945) omtrent dit punt luiden:

„Het werkelijke probleem is orde scheppen in het gemeenschapsleven van de groep, waarvan hij zelf deel uit maakt, door het kweken van een nieuwe geest en daarop gebaseerd het maken van regels waaraan hij zelf moet gehoorzamen".

„De mens zal zich bewust zijn van zijn plaats als individu in het grote geheel der mensheid".

„De nieuwe mens moet zich bewust zijn van zijn taak ten opzichte van de mensheid, hij moet leren samenleven met zijn medemens".

„Hij moet wedergeboren worden van een wezen dat arbeid, produceert, leeft voor eigen belang tot een dat zich geeft aan het geheel, zoals een eel zich geeft aan het lichaam waarvan hij deel is". „Dat zich stel- len in dienst van het geheel, deze gebondenheid is ware vrijheid". „Wij moeten de kinderen doen zien, dat het leven ons een taak geeft in dienst van de ge- meenschap".

Individu en gemeenschap.

Op het eerste hooren doen deze klanken sympathiek aan. Doch het uitgangspunt is verkeerd. Evenals bij de beschouwing over den mensch, zien we bij de op- vatting van de menselijke samenleving de verkeerd- de lijn van het Schriftafvallig denken.

Wij hooren hier spreken van den mensch als indi- vidu en als lid van de gemeenschap.

Deze probleemstelling is te verwerpen.

Zij is hier opgekomen uit een individualistische grondinstelling. Het individu en de gemeenschap komen in de werkelijkheid nooit voor.

De mensch fungeert in de verschillende levensver- banden van de tijdelijke menscheijke samenleving: gezin, kerk, staat, bedrijf, wetenschap, school, enz., die ieder een eigen typische geaardheid hebben, een eigen innerlijke structuur, de „sovereiniteit in eigen kring".

Maar we mogen die rijke gevariëerdheid van samen- levingsverbanden en maatschapsverhoudingen niet nivelleren tot de gemeenschap. Dan negeert men Gods scheppingsorde.

We kunnen ook de plaats van ieder mensch afzon- derlijk in elk dier levensverbanden niet typeeren met de verhouding: eel in het lichaam.

Immers de mensch fungeert in een tijdelijk samen- levingsverband, maar wordt daarin niet afgesloten als een deel van het geheel. „De persoonlijkheid van den mensch gaat alle tijdelijke dingen en samenlevings- verbanden te boven".⁶⁴⁾

Daarom is het ook onjuist te spreken van: „het leven geeft ons een taak in dienst van de gemeen- schap".

God geeft ons ieder een taak in zijn dienst ten bate van onze medemenschen in de verschillende levens- verbanden.

61) Idem bl. 18.

62) Idem bl. 61, 62.

63) Idem bl. 45.

64) Dooyeweerd, Wijsbeg. der Wetsidee III, bl. 181.

Wij hebben dus in de eerste plaats te rekenen met Gods scheppingsorde, met zijn ordinantiën in al die verschillende menscheijke samenlevingsverbanden.

Van fundamenteele betekenis is daarbij de gezags- structuur. Kees Boeke rekent daar niet mee en wil een samenleving zonder gezagsverhouding.

Opvoeding zonder gezag.

Kees Boeke wil bealst van geen autoriteit weten van den eenen mensch over den anderen; n.l. wat hij dan noemt mechanische autoriteit. Bavinek duidt dit aan met juridisch (ambtelijk) gezag. Wel moet er volgens hem zijn respect van den eenen mensch voor den anderen, zelfs „a kind of deep respect which we owe to human personality". Maar geen dwingend ge- zag. „For neither man nor child should govern or be governed". Noch de man noch het kind behoort te regeeren of geregeerd te worden. Er is volgens hem een instinctieven afkeer in den mensch om gezag te aan- vaarden over zijn medemenschen. Hij wijst op 't voor- beeld van Saul, die zich verstopte achter de vaten na zijn koningskeuze. Iets teers sterft er dan in den mensch. Soms vervalt hij in erge gevallen tot de kwaal „authoritis".⁶⁵⁾

Kees Boeke meent, dat het de leer van Jezus is, „dat het dragen van dwingende autoriteit uitgeslo- ten is".⁶⁶⁾

En wat de school betreft is zijn meening:

„De kinderen moeten niet braaf en gedwee in ban- ken zittend gedrild worden door boven hen staande meesters. Zij moeten zich in Kindergemeenschappen vrij kunnen ontwikkelen, geleid door ouderen, die hen als kameraden ter zijde staan".⁶⁷⁾

„Leren gehoorzamen, zoals het kind thans doet op school, vindt hij gevaarlijk, want juist daardoor wordt de massa zo'n gemakkelijke prooi voor de om zich heen grijpende macht van de dictator".⁶⁸⁾

't Kind moet gehoorzamen, zeker, maar aan het i n n e r l i j k bevel. „We must obey, indeed, but we all of us must obey the inner command".⁶⁹⁾

Fatale consequentie van de innerlijkheidsreligie die alle „uitwendig" gezag verwerpt en alleen overhoudt de autoriteit van het z.g. inwendige woord of inner- lijke licht.

Hier valt te constateeren wat Bavinek noemt in zijn Paed. Beginselen: „de revolutionaire miskenning van de heilige ordening Gods". Want de gezagsver- houding is fundamenteel in onze menscheijke samen- levig. Gods Woord leert dat duidelijk. Het 5e gebod. Efeze 6: 1, 6. Rom. 13: 1—7. 1 Petr. 2: 13, 18 enz.

En de Heere Jezus, wiens leer Kees Boeke meent te kennen, was als Kind zijn ouders onderdanig. Hij is gehoorzaam geweest tot den dood des kruises (Fil. 2: 8). Hij heeft gehoorzaamheid geleerd uit hetgeen Hij heeft geleden (Hebr. 5: 8).

En wat de gezagsverhouding in de school betreft, die is niet beter te typeeren dan met Bavinek's woord: „Maar de verhoudingen, die in het schoolleven be- staan, vloeien uit den aard van dat schoolleven zelf voort en bewijzen zich daardoor te rusten op een in het leven zelf ingeschapen en door Zijn Woord ver- duidelijkte ordinantie Gods".

„Zuiver ingedacht en bij het licht van dat Woord bezien, brengen zij dus, van nature voor den onder- wijzer gezag en voor het kind gehoorzaamheid mede. Autoriteit en pfeit zijn de zuilen waarop het huis- gezin en het schoolleven en alle in het 5e gebod der wet geregelde verhoudingen der menschenwereld rus- ten".⁷⁰⁾

En prof. Dooyeweerd zegt over het schoolverband:

„De school is een w e z e n l i j k verband met ge- zags- en ondergeschiktheidsverhoudingen. Kinderpsy- chologisch bezien is het niet houdbaar een werkge- meenschap in bloote kameradschap op te bouwen. Daar in het gevoelsleven van het kind een sterk auto- riteitsgevoel aanwezig is, dat slechts tijdelijk — ge- durende de puberteit — door het streven naar zelf- handhaving kan worden overheerscht (volstrekt niet bij alle kinderen overigens)".

Samenleving zonder gezag.

Hoe denkt Kees Boeke zich dan een samenleving in zonder gezagsverhouding?

„Wel", zegt hij, „wij moeten komen tot een werk- wijze in overeenstemming met de natuur. Ik was al- tijd zeer getroffen door de samenwerking van de cel- len in een levend organisme; elke cel doet zijn werk, wij merken niet, dat de ene cel de andere commandeert; alle nemen zij, schijnt het wel, hun bevelen instinctief vanuit een ongenien Centrum en dan functionneert alles rustig, ordelijk, met precisie en met onbegrijpe- lijk vernuft. Zo'n samenwerking heeft mij al jaren als het ideaal voor ogen gestaan".⁷¹⁾

Hier zien we weer de typische nivellerig van de levensterreinen door God geschapen. Bij de cellen heb- ben we te doen met het organisch leven. De cel, als organische subjectseenheid fungeert in een levend organisme naar de wetten, die God voor het organisch leven gegeven heeft.

65) The children's workshop, bl. 10, 11.

66) Kindergemeenschap, bl. 257.

67) Kees Boeke, Redelijke ordening van de mensenge- meenschap, bl. 40.

68) Redelijke Ordening, bl. 8.

69) The children's workshop, bl. 11.

70) Bavinek, Paed. Beginselen. 3e druk, bl. 126.

71) Kindergemeenschap, bl. 18.